

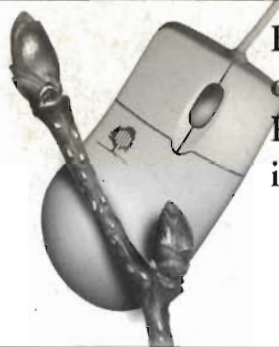

zomer 2002

BOMEN *nieuws*

Kwartaalblad van de Bomenstichting

Bomen zijn natuur
onder handbereik.
Rustgevend,
inspirerend,
springlevend.

www.bomenstichting.nl

De Bomenstichting geeft boombezitters advies en steunt acties voor het behoud van bomen. Donateur worden? Voor € 20,- per jaar steunt u ons werk. Voor informatie of aanmelding kunt u naar onze website gaan of bellen met: 030-2303510.

U kunt ook de bon hieronder invullen en opsturen naar:
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht.

Ja, ik steun de Bomenstichting (min. € 20,- p.j.).
Ik ontvang een acceptgiro, een GRATIS welkomstpakket
plus 4x per jaar het fraaie tijdschrift 'Bomennieuws'.

Naam:.....MV

Adres:.....

Postc.&Plaats:.....

**Mr B.M. Visser
& Partners**

*Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap*

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon: 0543 - 51 85 17 / fax: 53 46 93
e-mail: bmvisser@freeler.nl

Vakcursus: VTA-1

Visuele boomcontrole en registratie

Sinds 1993 verzorgt het N.O.C.B. de VTA-1 cursus "Visuele boomcontrole en registratie".

De cursus wordt 'aan huis' verzorgd (deelname vanaf 4 personen) en is gericht op de mensen die belast zijn met de uitvoering of het toezicht op de uitvoering van de zorgplichten zoals die gelden voor alle boomeigenaren.

Specifieke aandacht is er voor de wijze waarop invulling gegeven kan worden aan de visuele

BOOMVEILIGHEID

boomcontrole en de bijbehorende registratie. Het theorie gedeelte wordt 's middags afgesloten met een veldexcursie. Alle deelnemers ontvangen een uitgebreide syllabus en een certificaat als bewijs van deelname.

Cursusinhoud:

- zorgplichten / aansprakelijkheid
- risicobomen / defectsymptomen
- visuele inspectie / registratie
- veldexcursie ('s middags)

Cursusdatum: doorlopend (in overleg)

VAKCURSUSSEN

Bel voor inschrijving of informatie!

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesburo
beëdigd taxateur van bomen

Bezoek onze internetsite: www.nocb.nl

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Telefoon 026 - 31 17 550
Telefax 026 - 31 20 538

Op vele fronten

Bomen zijn alom aanwezig en deze aanwezigheid lijkt vanzelfsprekend. Des te opmerkelijker is het dan dat er zoveel mensen in de boomverzorging hun brood verdienen en dat er daarnaast nog een heel legertje mensen in hun vrije tijd strijdt voor het behoud van bomen. Blijkbaar zijn bomen toch niet zo vanzelfsprekend. Op vele fronten zijn mensen bezig aandacht te vragen voor aanplant, beheer, onderzoek, en behoud van bomen: van natuurbeschermingsorganisaties en bedrijven tot individuele burgers. En ze krijgen die aandacht niet altijd zonder slag of stoot en ook lang niet altijd met succes. Maar toch ...

Dan is er nog een grote groep bewonderaars van bomen, waartoe ook u behoort. U bevolkt de tribune rond het strijdgewoel en misschien maakt u ook wel eens deel uit van de strijd, althans zo maken we op uit de vele telefoontjes en e-mailtjes. Verder zijn er nog de stille bewonderaars, zoals bleek uit een legaat dat we onlangs ontvingen. Een mevrouw overleed op 96-jarige leeftijd en liet een deel van haar bezit na aan de Bomenstichting. Daarvóór was ze bij ons niet bekend. Bij haar leven had zij ongetwijfeld bewondering voor bomen en wilde daar iets mee. Prachtig! We zijn haar daarvoor zeer erkentelijk en zullen het geld goed besteden.

Spannend is wat we voor de komende jaren van het politieke front kunnen verwachten. Wordt 'groen' het kind van de rekening en krijgt de verstedelijking de vrije hand of blijft dit binnen de perken? De verkiezingsprogramma's hadden allemaal wel iets over groen te melden, het ene wat meer dan het andere en het ene ook wat nadrukkelijker dan het andere. Tegen de tijd dat dit zomernummer verschijnt, zijn in ieder geval op lokaal niveau de gemeenteraden in de nieuwe samenstelling aan het werk getogen. De landelijke verkiezingen zijn dan ook geweest. Nu nog afwachten met wat voor bewindslieden we te maken gaan krijgen.

Dit tweede nummer van 2002 is slechts een beperkte weerslag van wat zich afspeelt in bomenland. Bomennieuws schenkt aandacht aan de vele fronten waarop mensen actief zijn met en voor bomen. Het aanbod van ideeën en bijdragen is meestal groter dan er geplaatst kan worden. Een luxeprobleem voor de redactie zult u denken en dat is ook zo. Ik hoop dat deze selectie naar genoegen is!

Frank Moens

In dit nummer ...

6 Beste Bomenidee 2002

Twee jaar geleden begon de Bomenstichting met het jaarlijks aanwijzen van één gemeente met een 'Goed bomenbeleid'. Eerst viel Apeldoorn en een jaar later Tytsjerksteradiel de eer te beurt. Dit jaar is de opzet van de uitverkiezing iets gewijzigd en schakelen we ook lezers van Bomennieuws in. San van der Molen bespreekt de spelregels.

8 Een nieuwe kijk op stedelijk groen

Redactielid Florentine van Eeghen sprak met Hans Kaljee op zijn werkplek in hartje Amsterdam. Als contactpersoon van de Bomenstichting bestrijkt zijn werkgebied een groot deel van Noord-Holland boven het Noordzeekanaal en in zijn werk is hij met bomen in de weer als de Hoofdstedelijk bomenconsulent. Strijden voor het behoud van bomen zit hem kennelijk in het bloed.

10 Stomme getuigen

Dendrochronologie, de wetenschap gebaseerd op onderzoek van jaarringen waarmee de leeftijd van hout te dateren is, heeft allerlei praktische toepassingen. Ute Sass, verbonden aan Stichting Ring in Amersfoort toont in dit artikel aan dat de rechtspreek baat heeft bij inzicht in jaarringpatronen.

en verder ...

- Bomenrijen Bredase singels te redden! 4
- Column: 't komt goed 7
- Positieve berichten over de iep 12
- Floriade voorspelt sombere toekomst voor de stadsboom 15
- Van onze lezers 18
- Kort nieuws 19
- Boeken 22
- Colofon 23
- Agenda 23
- Rijp & Groen 24

Op de omslag:
Iepenblad
foto: Nick Gordon

Bomenrijen Bredase singels te redden!

Jan Willem Obbink is medewerker van OMEGAM Groenadvies

Rechts:

Oude foto's laten zien dat langs de singels rond 1920 zowel aan de

Jan Willem Obbink

Van oudsher wordt de historische singel in Breda opgesierd door imposante bomenrijen. De afgelopen decennia hebben de bomen het echter steeds zwaarder gekregen door het toegenomen verkeer en de stedelijke uitbreiding. Met als gevolg dat een aanzienlijk deel van de bomen een slechte toekomstverwachting heeft. Gelukkig is het nog niet te laat om deze bomenpracht te behouden. De gemeente Breda komt in actie!

binnen- als aan de buitenzijde van het water zeker twee zware bomenrijen stonden. Er tussenin lag een breed wandelpad. Nog steeds ademen delen van de singel de sfeer uit van weleer. Bijvoorbeeld de Seelingsingel met statige kastanjabomen. Dit erfgoed behoort nu tot de hoofdbomenstructuur van Breda.

Wie het oude centrum van Breda bezoekt, passeert hoe dan ook de singel. Dit statige object is in 1966 aangegeven als rijksmonument. En niet voor niets, want de singel is kenmerkend voor de rijke historie van Breda. Al in de vijftiende eeuw werden er vestingwerken aangelegd, ver buiten de toenmalige stad. De vesting moest de bewoners beschermen tegen vijanden. In 1868 verviel de vestingstatus. Architect Van Gendt presenteerde een ingrijpend vernieuwingsplan, dat werd uitgevoerd. De vesting werd ontmanteld en er werd een singel aangelegd, met daarlangs deftige woningbouw. Langs de singel kwam een statige bomenlaan.

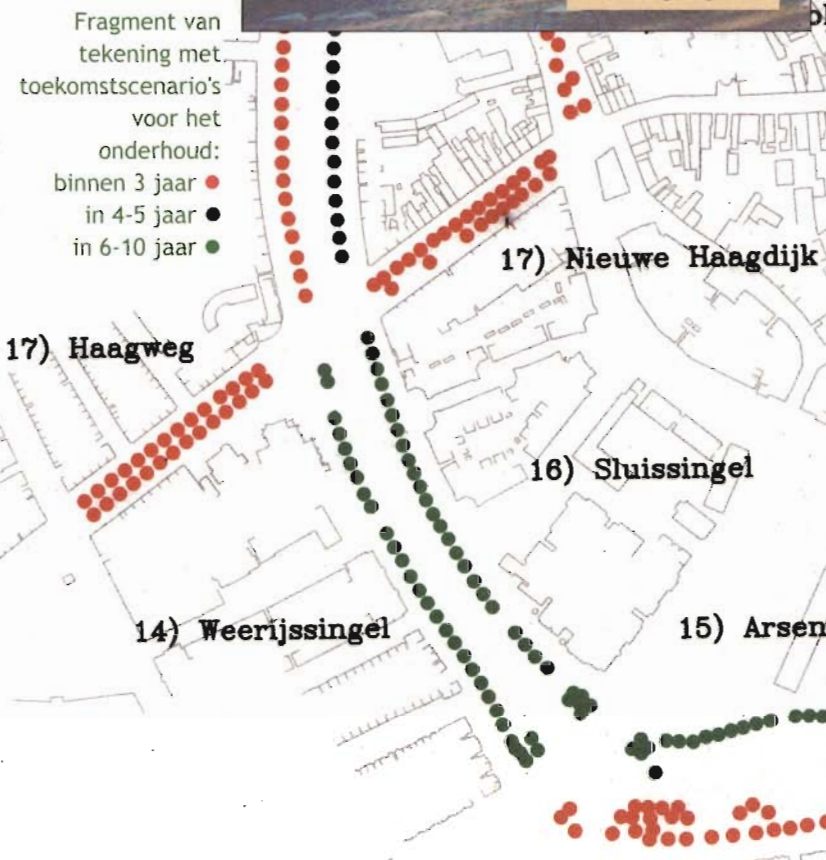
In de knel

De afgelopen decennia nam het autoverkeer toe. Het wegprofiel werd sterk verbreed, met als gevolg een halvering van het bomenbestand. Aan beide zijden van het water resteerde een enkele bomenrij. Door deze ingrepen verzwakte de visuele eenheid van water-bomenweg-gevels.

Door de stedelijke uitbreiding kwamen de bomen nog sterker onder druk te staan. De verkeerswegen en parkeerstroken rukten op tot vlak bij de stam. Er waren vele bomen die in een zodanig slechte staat verkeerden, dat ze vervangen werden. Zo nam de kwaliteit van de singelbeplanting geleidelijk af.

Onderzoek

Aanvankelijk reageerde Breda afwachtend. De gemeente volstond met het inboeten van de bomen die er het slechtst aan toe waren. In de jaren negentig gooide zij het roer 180 graden om. Er kwam beleid voor openbare ruimte en groen. Het verbeteren van de kwaliteit van

de hoofdbomenstructuur kreeg de hoogste prioriteit. Daarbij ging de meeste aandacht uit naar het rijksmonument: de singel. De Dienst Stadsbeheer schakelde OMEGAM Groenadvies in om de kwaliteit van de individuele bomen te bepalen en om een knelpuntenonderzoek en -analyse te verrichten.

Het onderzoek bestond uit een boven- en ondergronds deel. Allereerst werden alle bomen (915 exemplaren) beoordeeld op conditie, groei, kwaliteit van stam en takken en omgevingsfactoren. Vervolgens werd een bodem- en bewortelingsonderzoek uitgevoerd, waardoor inzicht werd verkregen in de kwaliteit van de groeiplaats, het grondwaterregime en de verspreiding en intensiteit van de beworteling.

De belangrijkste bevindingen van dit onderzoek zijn:

- De beplanting is nog altijd herkenbaar als een stevige lijnenstructuur rond de binnenstad.
- Er is een grote diversiteit aan boomsoorten (27), waardoor de verschillende singeldelen ieder een eigen karakter hebben. De meest talrijke boomsoorten zijn linde, kastanje, zilversdoorn en eik.
- Het grootste deel van de bomen dateert van na de Tweede Wereldoorlog.
- De groeiplaatsomstandigheden zijn slecht door wateroverlast en door te weinig afstand van wegen en parkeerstroken tot de bomen.
- Er is sprake van een toenemend verlies aan uniformiteit door regelmatige uitval van individuele bomen.
- Een flink aantal bomen heeft een toekomstverwachting van minder dan tien jaar.

Enthousiasme

Voor de Dienst Stadsbeheer en het gemeentebestuur is deze onderzoeksuitkomst van doorslaggevende betekenis geweest. Inmiddels hebben zij de belangrijke functie van de bomen vastgelegd in een integrale ontwikkelingsvisie. Speerpunten daarin zijn het terugdringen van het autoverkeer op de singel, een groter oppervlak aan vrije ruimte per boom, zodat een betere groeiplaats ontstaat, en meer continuïteit in het bomenbestand.

De Dienst Stadsbeheer en OMEGAM Groenadvies hebben ook een strategisch plan opgesteld. Daarin wordt aan de hand van vijf toekomstscenario's duidelijk welke maatregelen per singeldeel in hoofdlijnen getroffen moeten worden. Ook is de urgentie van de maatregelen aangegeven.

De conclusie van het strategisch plan luidt: "De bomen langs de singel zijn nog te redden, mits op een flink aantal locaties binnen drie jaar ingrijpende maatregelen worden getroffen ter verbetering van de boomstructuur, maaiveldinrichting en groeiplaatsomstandigheden."

Het plan is met enthousiasme ontvangen. Binnenkort wordt het stadsbestuur geïnformeerd. De stad Breda weet wat haar te doen staat. De komende jaren zullen er flink wat ingrepen plaatsvinden ten gunste van de bomen. Er is gezamenlijk een jaar lang aan dit project gewerkt, met als doel: het behoud en verbeteren van de bomen langs de singel. Zodat we ook in de toekomst van deze 'groene parel' kunnen blijven genieten!

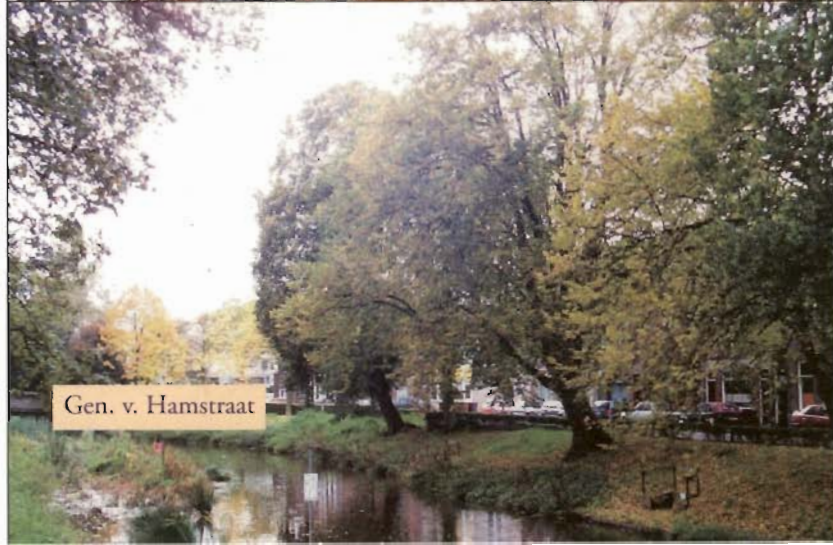
Nassausingel

Wilhelminasingel

Tramsingel

Gen. v. Hamstraat

Hoe komt het toch dat in de ene gemeente de bomen wel oud worden en in de andere niet?

Verkeerde grondsoort, milieuvervuiling? Welnee. Die ene gemeente heeft een doordacht bomenbeleid, die andere niet. Elke gemeente moet natuurlijk roeien met de riemen die ze heeft, maar aan de roeivaardigheid valt vaak nog wel iets te verbeteren.

Beste Bomenidee 2002

San van der Molen

Verkiezing

De Bomenstichting heeft dagelijks te maken met bomenbeleid. De ervaringen en aanbevelingen zijn samengevat in het boekje 'Kiezen voor Bomen, richtlijnen voor gemeentelijk bomenbeleid'.

Uiteraard wil de stichting het bomenbeleid van elke gemeente op een zo hoog mogelijk peil brengen. Om dit te stimuleren is de afgelopen twee jaar in oktober het certificaat 'Goed Bomenbeleid' uitgereikt aan een gemeente die goed op weg is met het maken en uitvoeren van beleid voor de bomen op zijn grondgebied. De

eerste keer, gekoppeld aan het verschijnen van het boekje 'Kiezen voor Bomen' in

2000, was Apeldoorn de gelukkige, in 2001 gevolgd door

Tytsjerksteradiel. Welke gemeente kunnen we in 2002 een pluim geven?

Vooruitgang op bomenbeleid

We willen graag van de lezers van Bomennieuws horen waar er in Nederland vooruitgang wordt geboekt op het gebied van bomenbeleid. Waar het erg mis gaat wordt ons vaak wel verteld, maar de goede voorbeelden komen ons nauwelijks ter ore. Of zijn die er niet?

U hoeft geen specialist te zijn om deze oproep te kunnen honoreren; we vragen geen beoordeling van het gehele bomenbeleid van gemeentes. We zoeken originele oplossingen, stimulerende initiatieven, ingrepen of nieuwe regels die goed zijn voor bomen. Enkele voorbeelden:

- In Slochteren is door de gemeente een fonds ingesteld voor onderhoud aan monumentale bomen. Als 'subsidieverordening waardevolle houtopstanden' is het fonds in december 2001 in werking getreden.
- In Rotterdam-Hoogvliet worden bomen die voor een herinrichting moeten verdwijnen niet gekapt maar verplaatst naar een tijdelijke standplaats, om later terug te keren naar het gebied van herkomst.

Nominatie 'Beste Bomenidee 2002'

Weet u bijvoorbeeld dat uw gemeente een bijzondere manier heeft om netjes met de bomen om te gaan als er kabels of leidingen de grond in gaan, of wordt een bouwplan op een creatieve manier aangepast om bomen te sparen? Meldt het ons!

We zullen de ingestuurde voorbeelden met elkaar vergelijken en zondig kritisch tegen het licht houden. In de tweede helft van september kiezen we het beste initiatief. De indiener van het beste initiatief ontvangt een stimuleringsprijs: een boom. De prijswinnaar zal bekend gemaakt worden op 10 oktober 2002, op het landelijke congres van de Vereniging Stadswerk. Iedereen mag zijn 'Beste Bomenidee' insturen, ook medewerkers van gemeenten of personen die betrokken zijn bij de uitvoering van het idee.

Voorwaarde is dat het idee of initiatief daadwerkelijk uitgevoerd is of wordt. Dus ideeën die in de politiek spelen, maar nog geen plek hebben gekregen in de uitvoering van het beleid, doen niet mee.

De inzendingen moeten uiterlijk **15 september** binnen zijn. Stuur uw nominatie voor het 'Beste Bomenidee' naar:

De Bomenstichting
Oudegracht 201bis
3511 NG Utrecht
email: bomenstichting@worldmail.nl

Uiteraard zullen we het verloop van de wedstrijd en de uitslag in Bomennieuws publiceren.

't Komt goed

Alweer enkele maanden geleden zijn op de jaarlijks terugkerende boomfeestdag in het hele land weer vele bomen geplant. Vaak zijn dit karweitjes voor wethouders. Dit jaar was het spannend bij de voorbereidingen van dit werk, want er zijn wethouders in soorten.

Een wethouder die weet dat hij of zij na de verkiezingen geen wethouder meer zal zijn. Belangrijke zaken vergden zoveel tijd van zo'n wethouder dat in die 4, 8 of nog erger 12, 16 jaren nooit aan bomen werd gedacht. Maar indachtig de woorden van Maarten Luther: "Als ik wist dat morgen de wereld vergaat, dan zou ik vandaag nog een appelboom planten.", wil deze wethouder dit jaar graag een boom planten. Deze wethouder weet niet of met zijn vertrek de wereld vergaat, maar weet wel dat het na zijn of haar vertrek met deze stad of dit dorp niet goed zal gaan. Dus op de valreep, na heel veel jaren komt er een boom. Ook al is de plantdag na de verkiezingen, een boom moet nog kunnen.

Er zijn ook wethouders die na de verkiezingen weer wethouder zijn. Ook dat kan een reden zijn om, met het oog op de komende 4 jaar, zeer milieubewust te doen en daarom alvast maar een boom te planten. Kan nooit kwaad, getuigt van goede voornemens, en die zijn er nog wel zo vlak na de verkiezing.

Dan heb je nog gewone mensen, die geen wethouder zijn, maar dat na de verkiezingen wel graag willen worden. Zij willen wel, ze willen alles wel, maar ze mogen nog niet. Volgend jaar dan maar, als er dan niets belangrijks is tenminste.

Dit alles klinkt nou niet echt optimistisch. Zijn er dan geen bestuurders met visie, die ondanks dat ze veronderstellen dat de wereld hun tijd nog wel meegaat, bomen planten? Ja zeker, die bestaan. Ik heb begrepen dat er zelfs een gemeente is die de afgelopen periode juist veel bomen heeft doen sneuvelen om rond de verkiezingen een goede, groene beurt te kunnen maken door veel bomen te planten op de boomfeestdag.

Zoveel bomen dat de oude, de nieuwe en de wethouder op herhaling, allen bomen kunnen poten.

In ons vorige Bomennieuws las ik dat een evenwichtig bomenbestand bestaat uit bomen van alle leeftijden. Dat bereik je, zo schreef Marjan, door steeds bomen te blijven planten, jaar na jaar.

Een milieuwethouder van een flinke stad had naar aanleiding van Marjans verhaal een vraag. Zijn schoonzus, uit een groene gemeente in de Achterhoek, die vroeger raadslid was, had hem attent gemaakt op het artikel in Bomennieuws. Zelf leest de wethouder Bomennieuws niet. Aan zijn juridische senior beleidsambtenaar (groene ambtenaren zijn er immers niet meer, zoals Marjan schreef) vroeg die wethouder of een bomenactiegroep in zijn gemeente een planhandvat aan dat evenwichtsverhaal uit Bomennieuws zou kunnen hebben. Zo'n actiegroep kon dan om bomen gaan zeuren. Dat zou dan geld kunnen gaan kosten en er is, zeker na de verkiezingen, wel wat belangrijkers te doen dan bomen planten. De jurist heeft zijn wethouder geadviseerd. Het advies: met hetzelfde recht kan je stellen dat een evenwichtig bomenbestand te bereiken is door steeds bomen te blijven rooien, jaar na jaar. Mits je maar start met de jongste bomen en dat dus volhoudt, jaar na jaar. Eventueel, als optie en als de middelen dat zouden toelaten, zou over 4 jaar, rond de verkiezingen, iets gedaan kunnen worden op Boomfeestdag, aldus de senior jurist.

In het nieuwe beleidsprogramma van deze gemeente is, met vermelding van de bron: Bomenstichting Utrecht, dit beleid, onder het hoofdstuk milieu, opgenomen.

Toen ik dit hoorde, wist ik ook meteen dat de CD-Rom Tree Doctor, waar ook in het laatste Bomennieuws aandacht voor werd gevraagd, incompleet was. 'Gemeentebestuur' wordt namelijk als aantasting of ziektebeeld niet genoemd, terwijl het optreden van een gemeentebestuur toch zeer schadelijk voor bomen kan zijn.

Zit dan alles tegen voor de bomen? Neen, gelukkig niet. Je bomenhart bloeit weer en je schoenen zijn doorweekt wanneer je, op een zeer regenachtige dag in februari, een vergadering met excursie van de ISB, de Intergemeentelijke Studiegroep Boomverzorging, mag meemaken.

Groene ambtenaren, ja er zijn er nog enkele. Deze bomenenthousiastelingen, ook wel bomenzotten genoemd, uit Den Haag, Rotterdam, Utrecht, Amsterdam, Alkmaar, Gouda, Apeldoorn, Arnhem, verschillende onderzoekers, de redacteur van Tuin en Landschap, de Bomenstichting, allemaal met een groot hart voor bomen, dat is prima! Mensen met erg veel kennis van, over en voor bomen, die zich met veel inzet sterk maken voor de bomen in hun gemeente.

Zolang er zulke mensen er zijn, is er nog toekomst voor de bomen in ons land.

Douwe van der Heij

BOOMEN

Gesprek met Hans Kaljee

Een nieuwe kijk op

Florentine van Eeghen

Na de Middelbare Tuinbouwschool werkte Hans Kaljee als projectmedewerker bij de Floriade van 1982. Een parttime lerarenopleiding bij de Hogere Agrarische School in den Bosch (nu de STOAS) combineerde hij met lesgeven aan agrarische scholen in Hoorn en Alkmaar. Na tien jaar vertrok hij richting Amsterdam waar het gemeentelijke bomenonderzoeksbureau omgedoopt was tot Omegam. Drie dagen in de week werkt hij als de Hoofdstedelijk bomenconsulent, en bekommert zich de andere werkdagen om gezin en huishouden, én om zijn acties als landelijk voorvechter van bomen.

Bomenconsulent Hans Kaljee (42) is een landelijk bekend bomenkenner die naast zijn werk als bomenconsulent ook bomentaxateur is, bestuurslid van de Kring Praktiserende Boomverzorgers, contactpersoon van de Bomenstichting en voorzitter van de Stichting Kritisch Boombeheer in Enkhuizen. Toch krijg ik deze drukbezette bomen-expert op een zonnige maandag makkelijk mee voor een cappuccino en een interview.

Je bent een voorvechter van bomen en geregistreerd bomentaxateur. Bevalt het je zo midden in Amsterdam?

Jazeker, want het is heerlijk om in een stedelijke omgeving te werken, en buiten te wonen. Ik woon onder de rook van Hoorn, in Avenhorn, het Bartlehiem van Noord-Holland waar alle schaatsroutes bij elkaar komen. Ik ben heel toevallig bij Omegam terechtgekomen. Het leraarschap beviel me prima, maar na een aantal fusies zag het ernaar uit dat ik op verschillende locaties zou moeten werken en ook dat ik daar geen keus in had. Ik belde toen Evert Ros, het (toenmalige) hoofd van de afdeling Groenadvies van Omegam. Ik kwam op een vrijdagmiddag voor een oriënterend gesprek en na een uur zei hij: "Misschien over een half jaar," na anderhalf uur: "Over drie maanden" en na twee uur: "Kom maar morgen". Het is ideaal omdat mijn vrouw en ik allebei drie dagen willen werken en ik mij in de andere twee dagen, behalve aan huishouden en kinderen, ook aan mijn hobby, het vechten voor het behoud van bomen, kan wijden.

Er is in de afgelopen tien jaar veel veranderd in de organisatie van de stad Amsterdam en ook binnen Omegam. Voel je je comfortabel binnen de structuren zoals ze nu zijn?

Nee, ik kan mij een meer doelgerichte manier van werken voorstellen. Eerst werkte ik bij Omegam als adviseur stedelijk groen en nu als bomenconsulent voor de gemeente Amsterdam. Ik werk dus als adviseur voor de Centrale Stad, maar heb geen enkele zeggenschap over de stadsdelen. Je kunt namelijk niet spreken over

foto: Henk Rougoor

"... dat het kloppend hart van de bomen zich ondergronds bevindt."

Amsterdam maar over dertien dorpen en die moet ik tussen mijn vingers houden. Ik word als autoriteit gezien, maar als het de stadsdelen niet uitkomt dan lappen ze mij aan hun laars. De Centrale Stad heeft er natuurlijk alle belang bij dat ze wél naar mij luisteren. Ik moet er op letten dat de stedenbouwkundige structuren waar de bomen een onderdeel van zijn, in stand blijven en verbeterd worden. Je krijgt soms malle situaties, bijvoorbeeld doorgaande wegen door twee stadsdelen, waarbij het ene stadsdeel kiest voor sierperen en het andere deel monumentale bomen wil. Maar het gaat de goede kant op en inmiddels is er een groenbeheerdersoverleg. Hierin zitten de beheer- en beleidsmedewerkers van de stadsdelen en hier worden de grote belangen besproken en benadrukt. Daarbinnen zijn werkgroepen, zoals de werkgroep iepziekte, geformeerd.

stedelijk groen

Kun je een voorbeeld geven van je werk vanuit de praktijk?

Voor de programmakkoordperiode van 1999 tot en met 2002 is een bedrag van 31,5 miljoen euro gereserveerd voor de uitvoering van groenprojecten. Deze moeten onder verantwoordelijkheid van de stadsdelen worden uitgevoerd en ze moeten de helft zelf betalen. Bij de beoordeling van een aanvraag door een stadsdeel voor een bijdrage voor een bomenproject kan ik worden ingeschakeld. Om een voorbeeld te geven: in stadsdeel Westerpark staan iepen van tachtig jaar oud langs een oude vestingwal. Onder aan het talud loopt water en daar komt een nieuwe weg, een overdekt, tunnelachtig stuk weg op betonnen pilaren vlak boven het water. De oude iepen moeten beschermd worden tijdens de werkzaamheden. Het hele dossier met het projectvoorstel wordt mij toegeschoven om te beoordelen hoe het zit met het onderdeel bescherming en handhaving van de oude bomen. Bij zo'n project zou ik willen dat er een Bomenwacht wordt ingezet, iemand met specifieke kennis van zaken die er gedurende de hele planontwikkeling en -uitvoering bij is. Zo'n Bomenwacht heeft een mandaat en mag zelfs het werk stilleggen. Dat is het enige machtsmiddel dat echt werkt.

Wat vind je van het kennisniveau van de mensen die zich bezighouden met bomen en groen?

Gemeentes en stadsdelen denken dat ze alles kunnen uitbesteden. Ze willen geen eigen organisaties meer, geen eigen onderhouds- of bomenploeg. Maar het gaat mis als je denkt dat je alles kunt managen en zelf de expertise niet nodig hebt. Je moet over genoeg bomenkennis beschikken om de goede opdracht te kunnen formuleren en om te kunnen beoordelen of je kwaliteit hebt gekregen.

Verder valt het mij op dat tuin- en landschapsarchitecten zo weinig over bomen weten. Ik zou willen dat zij en alle anderen die in de openbare ruimte werken eerst twee weken op bomencursus zouden gaan. Landschapsarchitecten zijn altijd bezig met het beeld, met het tekenen. Zij moeten weten dat het meest belangrijke gedeelte van het bomenleven zich ondergronds afspeelt, dat het kloppend hart van de bomen zich ondergronds bevindt. Als je een boom plant, dan moet deze zich vijftig jaar goed kunnen ontwikkelen op zo'n plek. Ik zeg altijd: "Voor grote bomen heb je voor ieder nieuw groeiseizoen één kubieke meter extra doorwortelbare ruimte nodig." Op de Grote Markt in Gouda staan vier bomen. Die hebben per boom zeventig kuub doorwortelbare ruimte en kunnen zich dus

zeventig jaar lang blijven ontwikkelen. Daarna kunnen ze nog wel honderd jaar blijven staan, maar de omvang van de bomen wordt niet veel groter. Je kunt het goed

**"Verder valt het mij op dat
tuin- en landschapsarchitecten
zo weinig over bomen weten."**

zien aan de iepen hier langs de grachten. De bomen die bij de bruggen staan zijn altijd groter. Door de grotere afstand tot het grondwater hebben ze net die paar kuub extra onder de grond. Dat moeten de landschapsarchitecten en stedenbouwkundigen leren. Dan tekenen ze ook geen bomen, zoals nu weer bij uitbreidingsplannen in Amsterdam, die opgesloten zijn tussen parkeerhardingen. Dat worden nooit mooie bomen.

Heb je een eigen filosofie over 'stedelijk groen'?

In de stad is er een enorme druk op de ondergrondse ruimte die wordt gekoloniseerd door allerlei instanties die daar iets kwijt moeten: leidingen, kabels, ondergrondse vuilopslag. Dit heeft gevolgen voor de bomen. Je zult veel meer moeten investeren in hoofdbomen-

**"Voor grote bomen heb je voor
ieder nieuw groeiseizoen
één extra kubieke meter
doorwortelbare ruimte nodig."**

structuren. Zoals bijvoorbeeld in het Westerpark waar op strategische plekken 'toekomstbomen' worden geplant die honderd jaar blijven bestaan. Zoals Berlage vroeger al grote Italiaanse populieren tekende op markante locaties als onderdeel van een centraal plan. In Den Haag spreken ze over 'verzegelde' ruimtes voor zo'n boom; iedere boom krijgt een eigen afgesloten gebiedje, anders werkt het niet. Voor de rest zijn er de geveltuintjes of de daktuintjes waar mensen heel blij mee zijn als omgevingsgroen. Al die laantjes en wegen met bomen die toch nooit kunnen uitgroeien, worden zo'n karakterloze toestand. Een beetje variatie op dat gebied kan geen kwaad.

Stomme getuigen

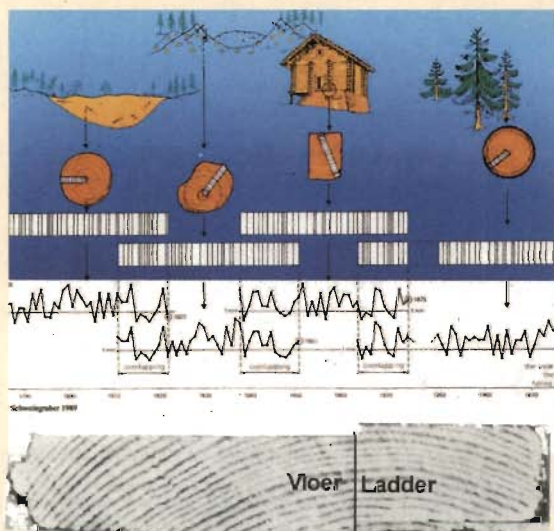
bomen en hout in forensisch onderzoek

Ute Sass-Klaassen

Ute Sass-Klaassen is werkzaam bij de stichting RING in Amersfoort.

Velen kennen de dendrochronologie, het onderzoek aan jaarringen, als een methode om bomen en hout in archeologisch, bouwhistorisch of kunsthistorisch onderzoek exact te dateren. De dendrochronologie heeft echter ook bij menig gerechtelijk (forensisch) onderzoek naar misdrijven en ongevallen een belangrijke rol gespeeld. Er zijn spectaculaire en minder spectaculaire gevallen bekend, waarbij het om veel geld kan gaan zoals bij de ontmaskering van vervalsingen van beroemde schilderijen, of waarachter dramatische gebeurtenissen schuilen zoals de ontvoering van de baby van Charles Lindbergh.

Hoe werkt de dendrochronologische methode?

Opbouw van een jaarring-chronologie. Als voorbeeld de Lindbergh case: de vergelijking van de jaarringpatronen van een vloerdeel en een deel van de ladder.

Ontvoering van baby van Charles Lindbergh

door F.H. Schweingruber (1988)
 VS: Charles Lindbergh is in 1927 als eerste met een vliegtuig over het noorden van de Atlantische oceaan gevlogen. In 1931 is de baby van de Lindberghs ontvoerd en vermoord. Tijdens de ontvoering is een eenvoudige zelfgemaakte ladder gebruikt en achtergelaten. Arthur Koehler, die het onderzoek leidde, kon met behulp van de dendrochronologie aantonen, dat de ladder was gemaakt van hout afkomstig van de vloerdelen uit de schuur van Richard Hauptmann, een van de verdachten. De jaarringpatronen van het hout van de ladder en van de vloerdelen kwamen exact overeen (afb. 2). Richard Hauptmann werd ter dood veroordeeld.

Bomen, die bij ons in de gematigde streken groeien, vormen jaarringen als reactie op de afwisseling in jaargetijden. In de herfst stoppen de bomen met groeien en in het voorjaar begint de groei opnieuw. In de meeste gevallen wordt per jaar één (jaar)ring gevormd. Het aantal jaarringen op de kopse kant van een afgezaagde stambasis geeft daarom een aardige indicatie van de leeftijd van de boom. Voor de dendrochronologie is echter belangrijker dat de breedten van opeenvolgende jaarringen - afhankelijk van de heersende groeicondities - aanzienlijk kunnen verschillen. Door de afwisseling van smallere en bredere jaarringen ontstaat een jaarringpatroon dat uniek is en gezien kan worden als een soort vingerafdruk van een boom. Binnen één en dezelfde boom is er een grote overeenkomst tussen het jaarringpatroon in de takken, de stam (op verschillende hoogtes) en de wortels.

Echter, ook bomen van dezelfde soort die in dezelfde regio en op vergelijkbare standplaatsen groeien, vertonen overeenkomsten in hun jaarringpatronen. De verklaring hiervoor is dat jaarlijks wisselende weersomstandigheden voor een groot deel de groeiactiviteit van bomen en daarmee de jaarringbreedten bepalen. Door het combineren (kruisdateren) van jaarringpatronen van gelijktijdig gegroeide bomen van dezelfde soort uit dezelfde regio ontstaan jaarringchronologieën. Deze chronologieën kunnen - terug in de tijd - worden verlengd door ze te kruisdateren met bomen die iets eerder zijn dood gegaan en bijvoorbeeld in de vorm van bouwhout bewaard zijn gebleven. Door overlappende jaarringreeksen van nog oudere bomen kan de

chronologie stapsgewijs worden verlengd (afb. 1). De langste Europese chronologieën zijn opgebouwd uit jaarringreeksen van eiken en grove dennen en lopen terug tot aan de laatste ijstijd. Door het opmeten van jaarringen van bomen en hout van onbekende ouderdom en de zo ontstane patronen te vergelijken met verschillende regionale chronologieën van dezelfde boomsoort, kan het materiaal absoluut, op het jaar nauwkeurig gedateerd worden. Daarnaast kan een indicatie over de herkomst van het hout verkregen worden door te kijken welke regionale jaarringchronologie de beste overeenkomst met het gemeten jaarringpatroon vertoont.

Toepassingen

Op deze bladzijden een paar voorbeelden van de betekenis van de dendrochronologie voor forensisch onderzoek. Er zijn er nog veel meer te vinden, zoals het zoeken van de oorzaken van opvallende vitaliteitsverminderingen of het afsterven van bomen door verhoging of verlaging van de grondwaterspiegel, vergiftiging van de grond of lucht door gas of chemicaliën, bodemverdichting door de aanleg van wegen, enzovoort. Met behulp van de dendrochronologie is het niet alleen mogelijk om de actuele vitaliteit van een boom in kaart te brengen, maar ook om te kijken naar opvallende veranderingen in het groeigedrag van de boom in het verleden. De genoemde voorbeelden getuigen ervan dat bomen allesbehalve stom zijn. Het jaarringpatroon van bomen bevat namelijk een schat aan informatie. De dendrochronoloog heeft toegang tot dit waardevolle archief.

Meer informatie over dendrochronologie, waaronder een omvangrijke bibliografie, vindt u op de Science of Dendrochronology Web Pages:

<http://web.utk.edu/~grissino/>.

Wilt uw contact opnemen met RING, het Nederlands Centrum voor Dendrochronologie, dan kan dat onder:

<http://www.ring.archis.nl>
(vanaf zomer 2002) of via
e-mail: u.sass@archis.nl

Perceelstrijd I

WANNEER IS HET HEKJE GEPLAATST?

EEN EENVOUDIGE OPTELSOM

door Ute Sass-Klaassen

Nederland Een villawijk met parkachtige tuinen ergens in het midden van Nederland, waar de grondprijzen aardig hoog liggen. Tussen twee burens ontbrandt een ruize over het exacte verloop van de perceelgrens. Ooit is er een hekje naast een grove den geplaatst om de grens tussen beide tuinen te markeren. Maar hoe lang staat het hekje er al? Langer dan 10 jaar vóór de kap van de boom? Dat zou in dit (gereconstrueerde) geval betekenen, dat het daarmee de actuele geldige perceelgrens aangeeft. Afbeelding 3 laat de in 1995 gekapte stam van de grove den met daarin de ingegroeide eiken plank van het hekje zien. De plank heeft 13 jaar(ringen) voor de kap van de grove den een verwonding aan de toenmalige buitenkant veroorzaakt. Met het overgroeien van de wond is ook de plank door de boom overgroeid. Het hekje is dus tenminste 13 jaar geleden naast de boom geplaatst. Waarschijnlijk zelfs nog eerder, als wij ervan uitgaan dat de plank niet strak tegen de boom aan geplaatst is, maar op enkele centimeters afstand daarvan. Hoe dan ook, het onderzoek heeft aangetoond dat het hekje de actuele perceelgrens markeert. Maar daarmee was het verhaal juridisch gezien nog niet afgelopen ...

Perceelstrijd II

"De wortels van het conflict"

door Ute Sass-Klaassen

Nederland De verliezende partij legt zich niet neer bij het resultaat van het onderzoek. Was die onderzochte boom waarvan de stamschijf met de ingegroeide plank gezaagd was (afb. 3) dan wel de boom, die op de bewuste plek gesraan heeft? De boom was al in 1995 gekapt en er was op het onderzochte stamstuk na niets meer van over. Althans niet op het eerste gezicht. Maar de wortels zaten nog in de grond! Deze keer was het met jaarringtellen alleen niet gedaan. Jaarringonderzoek aan wortels is, gezien de in

vergelijking met de stam langzame groei (=smalle jaarringen en helemaal ontbrekende jaarringen) en de grillige jaarringstructuur (reactie-hout!), ingewikkeld. Op een radius van 3,5 cm zijn bij een van de wortels 95 (!) jaarringen aangetroffen en opgemeten. Uiteindelijk was het mogelijk om de jaarringpatronen van stam en wortels aan elkaar te relateren met kruisdatering. Dit, en het feit dat de laatst gevormde jaarring onder de bast bij zowel de stam en de wortel uit 1995 dateerde (de kapdatum van de grove den) maakt het zeer waarschijnlijk, dat beide van dezelfde boom afkomstig zijn. Daarmee lijkt dit geschil (vooralsnog) afgesloten.

Gedenkwaardige fijnspar als kerstboom gekapt

door E. Sutherland

(internet forum message 2001)

VS-Utah December 1987 - kort voor de kerst. Iemand ziet hoe een man in een openbaar park een fijnspar kapt en in zijn auto laadt. Niet zomaar een fijnspar, maar een 'Colorado blue spruce' (*Picea pungens*), geplant in verband met een jubileumviering van de Verenigde Staten in 1976. De getuige heeft het kenteken van de auto van de dief genoteerd. De politie kon bij een bezoek aan de verdachte de boom

echter niet vinden. Hij was waarschijnlijk ergens verstopt. Toen de politie na de kerst langs het huis van de verdachte reed, vonden zij een blauwe fijnspar tussen de afval van de verdachte. De boom is in heslag genomen. De vergelijking van het hout van de in het afval gevonden boom en de stomp in het park liet zien, dat het ging om dezelfde boomsoort en dezelfde orde van diameter. Beide stamschijven telde 12 jaarringen. Hoewel dit voor dendrochronologisch onderzoek heel weinig is was hetzelfde karakteristieke

patroon van smalle en brede jaarringen in beide stamschijven aanwezig. Verder was er een opvallende overeenkomst in de verdeling van harskanalen in bepaalde jaarringen; aanleiding genoeg om de conclusie te trekken dat het bij de fijnspar uit het afval van de verdachte om de illegaal gekapte parkboom ging. Omdat de verdachte al een strafbaar verleden had, heeft dit misdrijf hem in de gevangenis gebracht en dat terwijl een mooie douglas spar uit de winkel hem in die tijd maar 10 dollar zou hebben gekost.

Positieve berichten over de

iepe

Marjan van Elstrand

foto boven:
Hollandse iepen
(Ulmus
x hollandica
'Belgica') ter
hoogte van Noord
Beemster
foto: Hans Kaljee

rechts:
iepenzaadjes

De samenwerking in de iepenziektebestrijding begint langzamerhand de eerste vruchten af te werpen. Hoewel het IepenBeraad het ook in 2001 zonder financiële steun van de overheid moest stellen zijn er toch veel activiteiten ontwikkeld.

De activiteiten van het IepenBeraad zijn enerzijds bedoeld ter ondersteuning van de Iepenwacht®, die nu vooral in de kustprovincies actief is. Daarnaast blijft het streven, ook in andere gebieden waar iepen een belangrijke rol spelen, een betere beheersing van de iepenziekte tot stand te brengen.

Iepenwacht

De Iepenwacht® is in 1998 voortgekomen uit het IepenBeraad en bestaat per provincie uit een samenwerkingsverband van Arcadis Bomendienst (in Zuid Holland de Nationale Bomenbank), de provinciale Stichtingen Landschapsbeheer, de Provinciaal Coördinatoren, Dienst Landbouwkundige Voorlichting (DLV) en de Bomenstichting.

Het streven van de Iepenwacht® is om de iepenziekte tegen aanvaardbare kosten terug te dringen, zoals dat in de jaren tachtig door de Plantenziektenkundige Dienst werd gedaan. Grote regio's, intensieve samenwerking en beheersing van de hele keten zijn daarin sleutelwoorden. Vorig jaar is in de provincies met een Iepenwacht voor het eerst in 10 jaar een kleine teruggang in de uitvalscijfers opgetreden. De steun van gemotiveerde politici (lokaal en provinciaal) blijkt daarbij vaak van doorslaggevend betekenis voor succes.

Er zijn nog steeds knelpunten te overwinnen en in de ogen van de zeer gemotiveerde initiatiefnemers gaat het allemaal te traag, maar de verwachting is dat de uitval nu verder terug gaat lopen. Naast het verbeteren van het proces van ziektebestrijding is kwaliteitsbewaking een belangrijk onderwerp. Inmiddels laten 18 houtver-

werkende groenbedrijven zich jaarlijks controleren door de Iepenwacht®. Daarnaast controleert de Bomenstichting in opdracht van de Belangenvereniging voor Verwerkingsbedrijven van Organische Reststoffen (BVOR) ruim 40 gecertificeerde composteerinrichtingen.

IepenBeraad

De Bomenstichting blijft een rol spelen als secretariaat van het IepenBeraad, maar vooral ook als pleitbezorger voor een gecoördineerde bestrijding van de iepenziekte en het blijven planten van nieuwe, resistente iepen, die steeds meer beschikbaar komen. Veel is te danken aan de belangeloze inzet van voorzitter Maarten T. de Winter en niet in de laatste plaats aan de Provinciaal Coördinatoren, die in bijna alle gevallen gemeentelijk groenambtenaar zijn.

Iep en iepenziekte Wat kunt U doen?

Ter versterking van de campagne tegen de iepenziektebestrijding bracht de Bomenstichting met steun van Arcadis Heidemij en de Nationale Bomenbank een nieuwe informatiefolder uit.

De folder is bij de Bomenstichting te bestellen voor € 0,50 per stuk, exclusief € 3,20 verzendkosten.

Situatie anno 2002

PROVINCIES MET EEN IEPEPWACHT

Friesland

In Friesland nemen 24 gemeenten (70%) deel aan de Iepenwacht; in 22 daarvan zijn alle iepen geïnventariseerd. Er staan daar nog ca. 53.000 iepen met een doorsnede > 15 cm diameter. In 2000 en 2001 zijn meer dan 11.000 bomen >15 cm geroid. Voor de categorie bomen <15 cm (o.a. veldiepen) zijn de resterende aantallen ca. 175.000 en geroid 15.000. Vorig jaar werden 1800 iepen preventief geïnjecteerd.

Groningen

Hier nemen 20 gemeenten (70%) deel, waarvan 18 geïnventariseerd zijn. Er zijn nog 11.500 bomen >15 cm diameter; 3750 iepen zijn geroid. In de categorie <15cm is er ca.12 hectare veldiep, hiervan zijn vorig jaar 6500 bomen < 15 cm geroid.

Friesland en Groningen

In 2000 en 2001 is door het Samenwerkingsverband Noord Nederland ruim 2 miljoen euro beschikbaar gesteld als impuls voor het instandhouden van de iep in het landschap van Friesland en Groningen. De bijdrage komt uit het Europees Oriëntatie- en Garantiefonds voor de Landbouw (EOGL). Voor 2002 wordt opnieuw een bijdrage verwacht.

Nu in deze provincies een grote inhaalslag gemaakt is kan meer aandacht besteed worden aan het beschermen van belangrijke bomen; daarnaast zal herplant een belangrijk onderdeel van het project worden.

Zuid-Holland

In deze provincie is de Iepenwacht in 2001 van start gegaan en wordt in 2002 met behulp van provinciale financiering een aantal pilot-inventarisaties opgezet.

Noord-Holland

In Noord-Holland verloopt de aansluiting bij de Iepenwacht helaas moeizaam, maar worden de gemeenten gestimuleerd door een zeer enthousiaste Provinciaal Coördinator, en ook door het positieve voorbeeld van de gemeente Amsterdam (waar de uitval dankzij een strakke organisatie zeer laag blijft) én door een sterke regionale samenwerking tussen de gemeenten. Ook hier is overleg met de provincie over financiering gaande. De Universiteit van Amsterdam heeft vorig jaar alle iepen laten inventariseren.

Overige provincies

Buiten de provincies met een Iepenwacht speelt de iepenziekte vooral een rol in Zeeland, Flevoland en Utrecht en in gedeelten van Drenthe, Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant. In Utrecht gaat een nieuwe Provinciaal Coördinator proberen om beleid voor de iepenziekte van de grond te tillen. In Zeeland is de situatie zeer ernstig, maar er worden, net als in de overige provincies, alleen lokaal en regionaal pogingen gedaan om nog iets te redden. Toch geeft het IepenBeraad het idee nog niet op, dat ook daar initiatieven als de Iepenwacht van de grond kunnen komen. Het wordt hoe langer hoe duidelijker dat het oude systeem het enige werkbare was en dat systeem probeert men dus te kopiëren.

GROENADVIES IS TEAMWORK

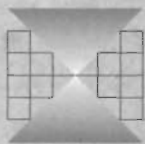
Als u groenadvies nodig heeft, schakelt u natuurlijk het liefst een onafhankelijk adviesbureau in. Als het even kan één met grootstedelijke ervaring en een flink team van boomspecialisten. Tja, dan blijft er eigenlijk maar één over: **OMEGAM Groenadvies in Amsterdam.**

U kunt bij ons terecht voor:

- ▶ Advies rond grootstedelijke plannen, zoals IJburg
- ▶ Fundamenteel onderzoek, bijvoorbeeld naar groeiplaatsverbetering
- ▶ Onderzoek en advies bij allerlei civiele ingrepen rond bomen
- ▶ Verplantbaarheidsonderzoek
- ▶ Advies en begeleiding bij parkrenovatie
- ▶ Groenwacht
- ▶ Inventarisatie
- ▶ Boomveiligheidskeuringen, o.a. de OMEGAM-boomtrekproef
- ▶ Iepziektebestrijding

Voor meer informatie:

OMEGAM

OMEGAM Groenadvies
De heer J.W. Obbink
H.J.E. Wenckebachweg 120
Postbus 94685
1090 GR Amsterdam
Tel. (020) 597 66 42
E-mail: groenadvies@omegam.nl

Afdeling boomverzorging

- snoeien van bomen d.m.v. klimtechnieken en met inzet van 2 eigen hoogwerkers.
- standplaatsverbeteringen d.m.v. aanbrengen bomenzand en beluchtingen/bemestingen onder hoge druk.
- onderzoek en rapportages
- leveranties bomenzand
- boomverplantingen met newmanframe

**VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV**

• oosterwijksebaan 8A • 5056 RD berkel-enschot • tel. 013- 540 82 00 • fax: 013 - 5408201

Te koop
gevraagd:

**Populieren- en
iepenstammen**

(iepenstammen)
t.b.v. zinkers voor de
visserij-industrie
in Noorwegen

Rondhouhandel-Bomenrooi bedrijf

v.d. Horst bv

Rolderstraat 27,
7849 PB De Kiel
Telefoon: 0591 - 382202
Fax: 0591 - 381910,
Autotel. 06 - 50501936

Er is maar één Nationale Bomenbank

Floriade

voorspelt sombere toekomst voor stadsboom

Frank Moens

Het zal u niet ontgaan zijn dat de grootste Nederlandse tentoonstelling op groengebied, de Floriade, de poorten heeft geopend. Koningin Beatrix, Beschermvrouwe van de Bomenstichting, mocht op 5 april de officiële opening verrichten. Alle groendisiplines laten zich gedurende krap zes maanden van hun beste kant zien en ook enkele milieuorganisaties zijn vertegenwoordigd.

De Bomenstichting is bij deze vijfde editie niet aanwezig, maar dat neemt niet weg dat we geïnteresseerd zijn in de wijze waarop de boom voor het voetlicht is gebracht.

Kleinschalig

In vergelijking met de Floriade van 1992 in Zoetermeer is de huidige Floriade rijker aan oudere beplanting. Men heeft dankbaar gebruik gemaakt van de aanwezige bomen en bosschages. Daardoor heeft met name het deel 'Aan het meer' een besloten en sfeervol karakter gekregen. Daar zijn exposities van natuurbeschermend Nederland zoals Staatsbosbeheer en Biotopia: een gezamenlijke presentatie van Natuur- en Milieuorganisaties. Een centrale plaats neemt 'Big Spotters Hill' in. Een enorme, opgeworpen zandpuist in het vlakke landschap van de Haarlemmermeer. Een goede vondst van architect Niek Roozen. Maar wat voor soort hangplek zal dit in de toekomst worden? Vanaf de top krijg je een mooi beeld van de gevarieerde omgeving, met als opvallendste indrukken de grote hoeveelheid bedrijvigheid en de kleinschaligheid van ons landje.

Boom in corset

Een in het oog springend onderdeel is De Groene Stad, geïnitieerd door onder andere Plant Publiciteit Holland en het Hoveniers Informatiecentrum. Een decorachtige voorstelling van de stad van de toekomst, waarin we met veel mensen een klein grondgebied moeten bewonen. Hier staat de oudste en dikste boom van de Floriade, beweert men, maar het zou best kunnen dat een rijtje knotessen een paar meter verderop deze plataan in leeftijd overtreft. Als de plataan inderdaad het toekomstbeeld is, dan ziet het er niet best uit voor onze stadsboom. Het is zeker een stevig exemplaar dat een boomkweker uit Brabant daar heeft neergezet, maar het keurslijf is in alle opzichten aanwezig. De plataan, ontdaan van alle zware zijtakken, staat op een krappe binnenplaats en heeft geen ruimte zich te ont-

wikkelen. Ook de voorbeeld-stadstuinjes om 'De Groene Stad' heen geven een weinig rooskleurig boombeeld. De toekomstboom van de compacte stad is geknot, gekandelaberd of geschoren.

Exotisch tintje

Een bijzonder plekje is de Aziatische hoek met traditionele gebouwtjes aan de oever van het meer. Om het beeld te versterken werden de nodige water- en moerascypressen geplant. Bomen van flinke afmetingen die daar een permanente verblijfplaats hebben gekregen. Nog vele jaren zullen deze exoten temidden van elzen, wilgen en populieren blijven herinneren aan dit evenement.

Geketende bomen

Net als in voorgaande edities speelt kunst ook op deze Floriade een belangrijke rol. Twee boomgerelateerde uitingen vielen mij op. Ergens hangen hoog tussen de bomen enkele schilderijachtige voorstellingen van Ella Steenmeijer. Zij misbruikte bomen als paal om haar kunst in op te hangen. Voor de bevestigingskabels zijn gaten dwars door de boomstammen geboord. De Floriade slogan 'Feel the art of nature' gaat wat mij betreft hier niet op en is het meer: 'Nature feel the art of humanity'.

Wat mij verder opviel was een kunstwerk van Cees Elffers. De aanzienlijke bomenkap in de aanlegfase voor het creëren van voldoende expositieruimte was hem een doorn in het oog. Het inspireerde hem tot een beeldend bezwaar tegen de voortrazende kettingzaag. Hij ketende bomen aan een zware ijzeren bol om ze zodoende te belemmeren ervandoor te gaan. Het is bijna symbolisch voor het werk van de Bomenstichting, waarin we zo vaak te maken hebben met nietsontziende (landschaps)architecten, projectontwikkelaars en gemeentebesturen die bomen met een pennenstreek aan de kant schuiven. Voor mij heeft Elffers zijn bomenhart op de juiste plaats.

Kunstwerk van Cees Elffers.

foto: Frank Moens

**INVENTARISATIE EN BEHEERSPLANNEN
ONDERZOEK EN ADVIES
BOOMVERPLANTING, VERZORGING, VELLING
GROEIPLAATSVERBETERING**

TRAININGEN

INSTRUCTIES

LEVERING VAN: KLIM- EN VERANKERINGSMATERIALEN, BOOMKOKERS.

ARBORI-ARNHEM, Leen Hoogstad: Vredesteinsestraat 4 .6665 LG Driel Tel: 026-4722718 Fax: 026-4723823 AutoTel: 06-53752665

DE JUISTE ZORG VOOR BOMEN

**VAN JAARSVELD / VAN SCHERPENZEEL
BOOMTOTAALZORG**

Overeind 42, 3998 JB SCHALKWIJK
Telefoon: (030) 601 18 80
Fax: (030) 601 23 66
www.boomtotaalzorg.nl

Boomtechnisch advies:
wij bewijzen uw
bomen een dienst!

Bomen zijn onmisbaar in de stedelijke ruimte. Ze zijn niet alleen mooi om te zien, maar ook goed voor het milieu.

Gelukkig hebben we nog steeds de monumenten van meer dan honderd jaar oud, die ook in stedelijk gebied de oerkracht van bomen laten zien. Maar door de economische vooruitgang heeft de stadsboom het moeilijk en verdient hij meer dan ooit uw aandacht en bescherming. De Bomendienst van ARCADIS helpt u graag met technische en beleidsmatige adviezen.

Of het nu gaat om verplanten, groeiplaatsverbetering, het bestrijden van ziekten en plagen of regulier onderhoud: Bomendienst bewijst uw bomen graag een dienst.

Wilt u meer weten:
telefoon: (055) 5 999 444
e-mail: bomendienst@arcadis.nl
internet: www.bomendienst.nl

Bomendienst bewijst bomen een dienst

 ARCADIS

Infrastructuur, gebouwen, milieu, communications

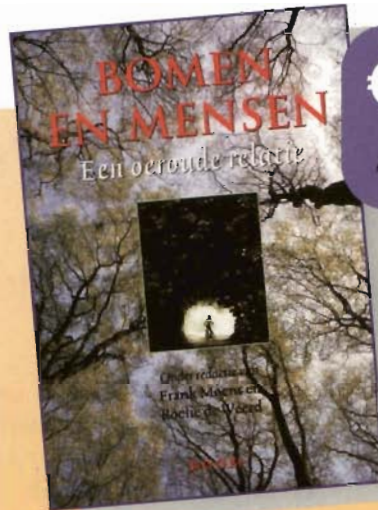
Adviseurs groenvoorziening en terreininrichting

SmitsRinsma

Uitvoeringsvoorbereiding
en directievoering, expertises en
groenbeheer, calculaties
en budgetbewaking

IJsselkade 9a, Zutphen
Postbus 4051, 7200 BB Zutphen
Telefoon (0575) 58 52 20
Fax (0575) 58 52 22

€ 22,45
speciale
donatereursprijs

Bomen behoren tot de oudste levensvormen op aarde. Vanaf de oertijd is de boom een mystieke levensgezel geweest van de mens.

Bomen speelden een rol in de rechtspraak, als genezer, als wonderboom en als heilige boom. In de tegenwoordige tijd hebben veel mensen de natuurlijke relatie en het gevoel met bomen verloren. Velen zien bomen alleen maar als leverancier van hout of als aankleding van het landschap.

Het boek 'Bomen en Mensen' bestrijkt alle facetten van de menselijke band met bomen.

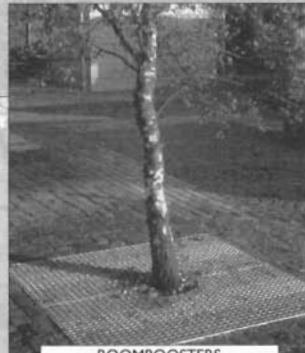
320 bladzijden, full color, ISBN 905352524-6
€ 42,50 voor donateurs. Winkelprijs is € 25,65
(bedragen excl. € 3,20 verzendkosten)

Bestellen door middel van de bestelbon op de wikkel van dit Bomennieuws.

DE DROOM VAN ELKE BOOM

IMPULSHAMER

BOOMROOSTERS

BOOMBEMESTING

BESCHERMING

I.T.S. LEVERT

BOOMONDERZOEKSAPPARATUUR:

- Impulshamer
- Resistograaf
- Fractometer
- Aanwasboor
- Penetrograaf
- Zuurstofmeter

STANDPLAAT SINRICHTING:

- BELUchtingsystemen ®
- VENTIlatiesystemen ®
- Airea tube ®
- WALU roosters
- Kroonverankering

STANDPLAATSVERBETERING:

- Høkan
- Algihum
- Dendrovorm ®
- Dendromix ®
- Bomenzand

ANTIWORTELFOLIE DENDRO R.B. ®

ALS WORTELSCHERM BIJ:

- verhardingen
- kabel- en leidingsystemen

Bezoek ook onze website: www.poelbosbouw.nl

I.T.S. - INTERNATIONAL TREE SERVICE

I.T.S. bv International Tree Service
Amersfoortseweg 205
3888 NM Nieuw Milligen (Apeldoorn)

Tel. 0577 456561 Fax 0577 456532
GSM 06 53491303
E-mail: verkoop@poelbosbouw.nl

Reactie op reactie op reactie

In het interview met Kees Marsman (Bomennieuws 2-2001) stelt hij dat de Bomenstichting zich actiever moet inzetten voor een landelijke boombeschermingswet. Binnen de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging richtte Marsman enkele jaren geleden een werkgroep op die de totstandkoming van die wet nastreefde. Marjan van Elsland legde in een reactie hierop (Bomennieuws 3-2001) uit waarom de Bomenstichting daar voorlopig van afziet. Niet elke lezer van Bomennieuws is het met die handelwijze eens getuige de ingezonden brief van de heer Mostert. Marjan geeft aansluitend op deze brief nog een reactie.

Geachte redactie,

Als lid van de inmiddels opgeheven KNNV werkgroep onder leiding van Kees Marsman, zou ik het op prijs stellen, indien u onderstaande notitie in een volgend nummer van Bomennieuws zou willen opnemen.

Alhoewel het starten van een discussie over de inhoud van het interview met Kees op zich waarschijnlijk weinig zinvol is, noopt de reactie van Marjan mij toch tot het plaatsen van enkele kanttekeningen.

Ik kan mij voorstellen, dat Marjan het niet op alle punten eens is met onderdelen van de stellingen van Kees. Wat ik mij echter niet kan voorstellen is, dat zij (en impliciet de Bomenstichting; ik kan mij namelijk niet voorstellen, dat een bestuurslid een

opinie zou verkondigen, die volledig afwijkt van het officiële standpunt van het bestuur), kennelijk van oordeel is, dat de enige functie van de Bomenstichting op dit punt zou zijn: rustig en passief afwachten totdat aanscherping vanzelf tot stand komt. En dat, waar Marjan zelf zegt: "daar (aanscherping regelgeving) zijn wij het bij de Bomenstichting helemaal mee eens."

Dat een landelijke regeling bij LNV geen hoge prioriteit heeft, is bekend. Maar het lijkt mij, gezien de doelstellingen en statuten van de stichting toch juist op de weg van de Bomenstichting te liggen een door haar wenselijk geachte ontwikkeling te stimuleren en met kracht en actief te bevorderen. Een houding van "niet tegen de stroom van de tijdgeest in te roeien" (wat dat ook moge betekenen) en opmerkingen als "een volslagen utopie" hebben nimmer veranderingen tot stand gebracht. Angst om "hard uitgelachen te worden" kan nooit een argument zijn om initiatieven, die men de moeite waard vindt, achterwege te laten.

Tenslotte nog een rechtzetting. In tegenstelling tot wat Marjan zegt, de werkgroep van Kees is er niet mee op gehouden als gevolg van reacties van LNV. Opheffing van de groep was het gevolg van de samenstelling van de werkgroep en het grote verschil in bereidheid van de diverse leden tijd en aandacht aan de activiteiten te besteden.

Samenvattend, ik denk, dat het een taak van de Bomenstichting is en blijft, zich actief voor de totstandkoming van een landelijke boombeschermingswet in te zetten.

Mr. A. Mostert, Loenen aan de Vecht

Geachte heer Mostert,

De Bomenstichting is nooit een actievoerende organisatie geweest, zoals Greenpeace of Milieudefensie. We hebben soms bewondering voor hun manier van werken, maar zelf kiezen we, inderdaad met volledige instemming van het bestuur, voor het overlegmodel. We proberen door middel van voorlichting, educatie en advies (altijd op basis van respect voor bomen) te bewerkstelligen dat Nederland beter met bomen omgaat. We kiezen ervoor, dit vooral via de publieke opinie en via gemeentelijke regelgeving en beleidsvorming te doen. Ik kan me voorstellen dat u teleurgesteld bent en wellicht moeite heeft met het feit dat de Bomenstichting zich niet hard maakt voor iets, wat zij in feite wel ondersteunt. De Bomenstichting is echter bij wijze van spreken bijna dagelijks gedwongen dergelijke afwegingen te maken: spenderen wij onze (beperkte) energie en middelen aan het ene onderwerp of aan het andere, terwijl wij beide belangrijk vinden. Argumenten die daar bij een rol spelen zijn onder meer inschattingen van hoe groot de slagingskans is van onze inzet. Als wij inschatten (en het Bestuur ondersteunt deze inschatting) dat de kans op succes heel klein is of zelfs minimaal, dan kiezen we liever een ander onderwerp, waar we meer succesvol in kunnen zijn.

Uw 'opdracht' aan de Bomenstichting om zich actief in te zetten voor de totstandkoming van een landelijke boombeschermingswet nemen we dus voorlopig niet aan om de redenen die ik al eerder heb gegeven. Ik zeg bewust 'voorlopig' want ik sluit niet uit dat er een moment komt dat er wel draagvlak is voor een dergelijk initiatief. Daarbij is het van belang te bedenken dat de invoering en uitvoering van een wet pas werkt als er minimaal een draagvlak in de maatschappij van 80% voor is. Dus laten we daar eerst eens aan verder werken. Met uw hulp, hoop ik.

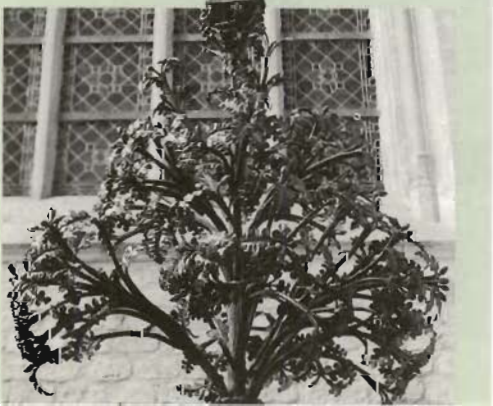
Vriendelijke groet,
Marjan van Elsland, ambassadeur

Als dat zou kunnen

Patroonheilige van het Belgische Lier is Gummarus, heler van breuken. De legende van Gummarus is dat hij een omgehakte boom zag, de onderdelen weer op elkaar zette, zijn gordel erom deed en ziedaar: de boom groeide weer verder!

Veronica van Amerongen maakte deze foto en voegde eraan toe:

Gummarus stierf helaas rond 774.

Afscheid van een PENNINGMEESTER

Na een bestuurslidmaatschap van negen jaar heeft penningmeester Gerard Vogely op 10 januari j.l. afscheid genomen en zijn functie overgedragen aan Sabina Goertz. Een terugblik.

Tijdens een donateursexcursie op het landgoed Queeckhoven bij Breukelen in 1993 stelde de toenmalige voorzitter, Hans Pfeiffer, mij voor aan een heer, die mij allerlei moeilijke en indringende vragen over bomen en de Bomenstichting begon te stellen. Ik antwoordde zo goed mogelijk en onthield zijn gezicht. Dat was maar goed ook, want niet lang daarna stelde Hans Pfeiffer voor, deze Gerard Vogely voor het bestuur uit te nodigen. Hij combineerde veel bestuurservaring op allerlei gebieden met een grote belangstelling voor bomen. Dat laatste had ik al gemerkt...

Al heel snel daarna trad prof. drs. G.M. Vogely toe tot het bestuur van de Bomenstichting en in 1995 werd hij penningmeester. En wat voor een penningmeester! Hij werkte zich snel in, kende alle medewerkers van de stichting bij naam, ging mee naar allerlei bijeenkomsten en was daardoor zeer betrokken bij het wel en wee van de stichting. Ook zijn persoonlijke belangstelling voor de medewerkers kwam zeer plezierig over.

Onze financiële perikelen, vooral als gevolg van veranderende subsidieregelingen, gingen hem zeer aan het hart en toen we in 1994 een grote particuliere schenking kregen heeft hij er samen met Hans Pfeiffer alles aan gedaan om een reservefonds voor noodgevallen te creëren. De voornaamste reden daarvoor was hun zorg, dat de Bomenstichting bij gebrek aan middelen mensen op straat zou moeten zetten.

In dit fonds, dat in de wandelgangen al snel het Vogely-Fonds ging heten, storten we de rentes, schenkingen en legaten, waar geen directe bestemming aan is gegeven en die dus buiten de begroting vallen. Op die manier konden we in de loop der jaren een paar kleine financiële crises opvangen en kleine projecten uit-

voeren waar geen ander geld voor beschikbaar was. Gerard Vogely heeft het fonds enerzijds als een ware penningmeester streng bewaakt, zodat het kon groeien. Anderzijds accepteerde hij vrijwel altijd een noodzaak om het aan te spreken, indien dit verzoek zorgvuldig onderbouwd was. Het fonds heeft daarvoor nog lang niet de buffercapaciteit van 200.000 Euro die hij wenste, maar het heeft ons wel een aantal keren uit de penibele situaties gered, waarvoor het was bedoeld.

Na drie maal drie jaar bestuurslidmaatschap was Gerard niet meer herkiesbaar en we zullen hem missen, in de eerste plaats als mens, maar ook als betrokken en kundig penningmeester. Een officieel afscheid wilde hij niet, maar hij is inmiddels bezocht door een kleine delegatie van bestuur en medewerkers, die hem de ere-adviseursspeld hebben opgespeld. Hij heeft aangeboden, de nieuwe penningmeester en de nieuwe directeur voorlopig te blijven adviseren en verder gaan we ervan uit dat hij excursies en lezingen blijft bijwonen.

Dus, Gerard, bedankt en tot ziens!

Marjan van Elsland

Piet de Jong ere-adviseur

In 1986 kwam dendroloog dr. P.C. de Jong in het bestuur van de Bomenstichting, toen nog in de functie van directeur van de Botanische Tuinen van Utrecht. Ook in latere functies, onder meer als secretaris van de Nederlandse Dendrologische Vereniging (NDV), bleef hij actief voor de Bomenstichting. Behalve door zijn fabelachtige dendrologische kennis viel hij onder meer op door de bomenliederen, die hij bij feestelijke gelegenheden voor ons zong.

Vele jaren zat hij in onze Raad van Advies, tot deze in 2001 werd opgeheven. Dat betekende overigens niet dat we afscheid moesten nemen van Piet, want de NDV

Ingrijpende wijzigingen in Bestuur

Na ruim vijftien jaar Secretaris van het Bestuur van de Bomenstichting te zijn geweest heeft Marjan van Elsland per 1 april haar functie overgedragen aan ir. J.W.M. (Sjef) Langeveld. Daarmee is een einde gekomen aan een lange bestuursperiode waarin zij ook acht jaar de rol van voorzitter vervulde. De verandering is het gevolg van de andere functie die zij bekleedt sinds de indiensttreding van Helène van der Poel als directeur. Als Ambassadeur maakt zij deel uit van de staf van de Bomenstichting en heeft ze een adviserende taak voor het Bestuur.

Sjef Langeveld, werkzaam als directeur van Both Ends in Amsterdam, maakt sinds een jaar deel uit van het Bestuur.

Begin dit jaar volgde mevrouw drs. S.E.C.O. Goertz penningmeester prof. drs. G.M. Vogely op (zie hiernaast). Sabina Goertz is plaatsvervangend hoofd van de directie duurzaamheid en innovatie op het hoofdkantoor van de RABO Bank in Utrecht.

De samenstelling van het bestuur per 1 april is als volgt:

- ir. H.R.F. Schotanus (voorzitter)
- ir. J.W.M. Langeveld (secretaris)
- drs. S.E.C.O. Goertz (penningmeester)
- C.J.M. Denneman
- ir. H.M. Heijbroek
- M. de Winter sr.

en de Bomenstichting hebben besloten vaker samen excursies te organiseren, dus daar blijven we elkaar tegenkomen.

Toch vond het bestuur van de Bomenstichting, dat we de betrokkenheid die Piet meer dan 15 jaar heeft getoond, moesten honoreren met een ere-adviseurschap. Dus mocht ik hem in maart, op de jaarvergadering van zijn eigen NDV, verrassen met een toespraakje en de bijbehorende speld. De leden van de NDV bevestigden onze waardering voor deze bevlogen dendroloog met een daverend applaus. Welverdiend!

Marjan van Elsland

Gevecht tegen rubberen gemeentemuur

Ruim anderhalve eeuw na de aanleg van het Eerste stadswandelpark in Hilversum maakt inwoner Liliane Taudin Chabot zich ernstig zorgen over het voortbestaan ervan. Het park omvat de Peerlkampaan en Jan van Ravenswaaypad en werd op initiatief van de Hilversumse landschapsschilder Van Ravenswaay gerealiseerd. Het kruisvormige padenstelsel wordt geflankeerd door inmiddels strate eiken, beuken en lindes. De Bomenstichting heeft het geheel tot monument verklaard.

Taudin Chabot woont aan deze laan en constateerde een verloedering van het gebied. Zij maakte dit aanhangig bij de gemeente, nadat ze in het voorjaar van 2002 een publicatie had uitgebracht over het monumentale groen in Hilversum. Tien jaar geleden klonken al de eerste geluiden over een herstelplan voor het padenstelsel. Liliane ondernam een nieuw initiatief ze in oude luister te herstellen.

Daarvoor mobiliseerde ze sponsors om herstelwerkzaamheden te bekostigen en ze vond vele medestanders. Alleen de gemeente Hilversum bleek niet zo meegaand als ze deed voorkomen. Keer op keer werden Taudin Chabot's ideeën positief ontvangen en werden toezeggingen gedaan, maar even zoveel keer bleef het bij mooie woorden.

Liliane benaderde de Bomenstichting voor een deskundige visie op het geheel. Onze Bomenschouw bezocht verschillende malen het parkgebied en constateerde dat zwaar verkeer voor aan- en afvoer van tuinmaterialen voor de belendende tuinen, het storten van afval en het gebruik als fiets- en brommercrossgebied het geheel geen goed doet. Tijdens een vergadering van de Commissie Buurt en Verkeer in april uitte hij zijn bezorgdheid over de toekomst van het wandelpark en over de laksheid van de gemeente. Geopperd werd het gebied af te staan aan een onafhankelijke terreinbeheerder of beheerstichting. Het is afwachten hoe de gemeente op dit idee reageert, maar de eerste reactie was weinig hoopgevend. In het volgende Bomennieuws besteden we uitvoeriger aandacht aan dit groene Hilversumse monument.

Jubelstemming over treurwilg

Op het voormalige evenemententerrein aan de Montgomerylaan in Eindhoven staat al ongeveer zestig jaar een treurwilg (*Salix sepulcralis 'Tristis'*). Zoals dat tegenwoordig gaat met open stukken in stedelijke gebieden werd ook voor dit terrein een bebouwingsplan ontwikkeld. In het masterplan, dat eind 1999 werd opgesteld, was uitgegaan van het behoud van de wilg. De boom was niet in topconditie door een flinke holte in de stam en aantasting door de tonderzwam.

De conclusies van twee onderzoeken door deskundigen waren niet eenduidig. De gemeente was er niet gerust op en vroeg een kapvergunning aan. Eind november 2000 werd deze verleend.

Toen kwam de Stichting StadsBomen Eindhoven (SSBE) in 't geweer en maakte bezwaar tegen de verleende vergunning. In deze stichting wordt de Bomenstichting vertegenwoordigd door Frans Baltussen, die als boomverzorger een adviserende rol vervult. Een hernieuwd onderzoek in opdracht van de gemeente vond plaats met als uitkomst een conclusie in lijn met een van twee voorgaande adviezen: de treurwilg kan nog wel een paar decennia mee.

Een jaar na het bezwaar van SSBE volgde de beslissing van B & W. Het bezwaar werd ongegrond verklaard en de boom mocht worden gekapt. Vlak voor kerst diende SSBE een beroep in bij de rechtbank. Begin februari van dit jaar volgde de zitting en daarin rrad Bomenschouw Luc Noordman voor SSBE als getuigdeskundige op. Oordeel van de rechter was dat de boom moet blijven staan. Feest bij de Eindhovense bomengroep.

Verkeersplein voor kastanje verlegd

MAARSSSEN - Een gepland verkeersplein in de Kerkweg leek het einde van een prachtige paardenkastanje te betekenen. Op tijd kwam er verzet vanuit de natuurbeschermingshoek en ook de gemeente zag, de noodzaak van het behoud. Besloten werd de rotonde iets anders te situeren en daarmee de kastanje te sparen. Hulde aan de gemeente Maarssen!

Resistente iep voor Achtkarspelen

KOOTSTERTILLE - In de Verenigde Staten is een nieuw iepenziektebestendig iepenras gekweekt, de zogenaamde Resista-iepen®. Sinds vorig jaar heeft boomkwekerij de Bonte Hoek uit Glimmen de licentie gekregen voor de introductie van het ras *Ulmus 'New Horizon'* in Nederland. Tijdens de Boomfeestdag op 21 maart schonk de Bomenstichting samen met de Bonte Hoek een exemplaar aan de gemeente Achtkarspelen. Herman Schotanus, voorzitter van de Bomenstichting plantte met assistentie van andere hoogwaardigheidsbekleders de 15-jarige boom op de hoek van de Pinksterblomstrijtte en de Alde Dyk in Kootstertille.

Onzekerheid duurt voort voor Hortus Haren

HAREN - De tijd verstrijkt maar of de Hortus in Haren nu definitief de hekken moet sluiten is nog lang niet zeker. Berichten wisselen elkaar af. Het laatste nieuws was het positieve bericht dat de Universiteit van Groningen, waartoe de Hortus in het verleden behoorde, zich wederom om de waardevolle tuin en de collectie gaat bekommeren. Daarmee lijkt er weer een lichtpuntje aan de donkere horizon te gloren.

Uw bomen en uw verhaal op cd-rom?

De Bomenstichting werkt met financiële steun van het VSB Fonds aan de ontwikkeling van een Bomen cd-rom. Het doel van deze cd-rom is het goed omgaan met bomen te stimuleren. We gaan dit op een bijzondere manier onder de aandacht brengen, gebruikmakend van de modernste techniek.

Virtuele rondwandeling

Voor een deel zal de cd-rom gaan over de biologie van bomen, over welke omgeving voor een bepaalde boom het meest geschikt is en over juridische aspecten, die soms de kop opsteken als bomen dreigen te verdwijnen.

Een heel andere interessante invalshoek leek ons eens rond te kunnen kijken op een plaats waar een bepaald soort boom staat. Wij denken aan een virtuele rondwandeling langs bomen: bijvoorbeeld een wandeling door een arboretum, waarbij tijdens de wandeling informatie gegeven wordt over datgene wat er te zien is.

Een ander idee ontstond toen ik twee jaar geleden door een straat in Loosdrecht fietste en daar een grote variatie in beplanting aantrof. Enkele voortuinen wekten de nieuwsgierigheid naar de beplanting in de achtertuin, die verscholen lag achter het huis. Het leek mij aardig om in enkele plaatsen in Nederland een straat te nemen waar een rijk gevarieerde beplanting staat of waar bomen te vinden zijn, die voor de streek of stad kenmerkend zijn. Zo hier en daar werven we een blik in de achtertuin en laten we bewoners aan het woord over hoe ze hun tuin met bomen beleven. Misschien gaat het over een boom geplant door voorouders, ter gelegenheid van een geboorte of spreekt de boom aan vanwege nestelende vogels, schitterende bloei of omdat deze een rijk voorziene voedselbron vormt voor bijen en andere insecten. Er zijn redenen genoeg te bedenken.

Doet u mee?

Sinds begin dit jaar werken we aan de realisatie van deze cd-rom. De contouren van de inhoud beginnen duidelijk te worden en we willen nu nagaan of er ook mensen gevonden kunnen worden die graag anderen een kijkje willen laten nemen in hun straat en eventueel in hun tuin. De donateurs van de Bomenstichting

zijn naar ons idee een zeer goede en bevolgen groep liefhebbers om deze vraag aan te stellen.

Op dit moment zijn we nog niet zover dat wij toezeggingen kunnen doen of in kunnen schatten wanneer op welke plaats opnamen gemaakt gaan worden. Dat is mede afhankelijk van u. Vindt u het een interessant plan en wilt u in principe meewerken, laat het ons dan weten. Wij gaan vervolgens de komende maanden een inventarisatie maken van bomen bij u in de straat en eventueel bij u in de tuin en wat voor opnamen er te maken zijn. Daarna volgt een selectie. De opnamen moeten in de eerste helft van 2003 worden gemaakt.

U kunt zich aanmelden door een kaartje of een e-mail te sturen naar de Bomenstichting. Vermeldt u dan tevens welk soort bomen er in uw straat of tuin staan en beschrijft u de bijzonderheden die het interessant maken om deze bomen op te nemen in de virtuele tour door verschillende straten in Nederland.

De cd-rom zal in het voorjaar van 2004 gaan verschijnen. Dat lijkt ver weg, maar er zal zeer veel werk verzet moeten worden om hem op tijd af te hebben. Hopelijk staat ook uw boom daarop.

*Nick Gordon,
medewerker Multimedia*

Nog één keer de Ficus bengalensis

In het vorige nummer toonden we een foto van *Ficus bengalensis* in het Banyanpark in China. Een exemplaar van deze soort, van oorsprong uit India afkomstig, staat in 'Thomas Edison winter estate' in Fort Myers in Florida. De boom is geplant in 1925. De heer en mevrouw Verburgt waren behoorlijk onder de indruk van de enorme afmetingen en het woud van steunwortels die de zware takken dragen.

Deze Ficus laten we nog een keer zien omdat het zo'n fantastisch beeld is, maar de volgende keer komt weer een andere soort aan bod.

DENDRINA

Bij de Floriade vallen de superlatieven over elkaar heen. Alles is groter en mooier dan het ooit was. Daar hoort ook een kunstbos bij waar de bomen ronde, felgekleurde zuilen zijn zonder tak of blad. Prima, wij bomenfreaks moeten niet bang zijn voor een beetje kunst. Maar zouden die miljoenen bezoekers ook nog aandacht hebben voor het echte Floriadebos of desnoods de laan met de bolsnoeivormen?

Nog een ideetje voor de volgende Floriade over 10 jaar: als persiflage op het technocratische landschap wordt een 'laagspanningsleiding' aangelegd: een bomenrij van Vlissingen naar Delfzijl ter versterking van de ecologische hoofdstructuur van ons land. Gratis toegang!

Dendrina E. Knuppel - In 't Hoenderhok

foto: Michael Kooren

**Bomenwerk,
kosten en techniek**

uitg.: Elsevier Bedrijfsinformatie
Hanzestraat 1
7006 RH Doetinchem
110 blz.
Zwart/wit illustraties
€ 129,-

Omdat ik in de redactie van het Stadsbomen-vademecum zit en commentator was bij Groenwerk deel 7 (stads- en laanbomen) was ik erg benieuwd wat dit nieuwe boekje zou gaan toevoegen aan de bestaande en gewaardeerde vakliteratuur.

Dit zegt de uitgever er zelf van: "Dit boekwerk behandelt alle fasen van boomaanleg en onderhoud in bebouwd gebied en is een unieke uitgave in de branche, mede tot stand gekomen door informatiebronnen uit de praktijk. Het unieke aan deze uitgave is de aandacht die besteed wordt aan kosteninformatie. Daarnaast is de bijbehorende technische informatie erg praktisch beschreven. Veel illustraties maken het boek boeiend, goed leesbaar en verduidelijken de teksten".

Nou, dat belooft wat. Ik blader. Het voorwoord is eigenlijk inleiding en leeswijzer, geen aanbeveling, geen bekende namen. Leuke, duidelijke tekeningetjes. Van wie? Dat vind ik nergens terug. Vage, grijze foto's met vage bijschriften, soms zelfs helemaal zonder. Het ziet er trouwens helemaal goedkoop uit voor een boek van 129 euro.

Ik ga lezen met in het achterhoofd, dat het boek is bedoeld voor groene vakmensen, maar ook voor bijvoorbeeld projectontwikkelaars. Hoe gaan ze die uitleggen hoe een boom werkt? En dat hij leeft?

Na drie kwartier en twee hoofdstukken heb ik het boek kribbig en teleurgesteld weggelegd; de overige zeven hoofdstukken geloof ik wel. Hoewel ik op veel fronten kritiek heb op het boek is mijn voornaamste bezwaar, dat het blijft ste-

ken tussen 'servet en tafellaken'. Voor groenmensen voegt het inhoudelijk te weinig toe aan wat ze al wisten uit andere literatuur. Voor hen zijn hooguit de kostentabellen interessant, al vind ik die hier en daar niet makkelijk te lezen en vraagt het nog heel wat rekenwerk voor je ze op je eigen project kunt loslaten. En dan nog weet ik dat 'bomenwerk' bij iedere boom, ieder bedrijf, iedere landstreek, iedere situatie andere kosten met zich meebrengt.

In de handen van mensen die niets van bomen weten is het boek levensgevaarlijk. Voor bomen dan. Ze krijgen uit het boek namelijk net genoeg informatie om ze het valse gevoel te geven, dat ze heel wat over bomen weten. Maar er staat zelfs niet eens een hoofdstukje in over de anatomie en fysiologie van bomen. Bovendien geven de opvallend vele foto's van boomverplantingen nog extra de indruk dat bomen, net als lantaarnpalen en verkeersborden dode dingen zijn, waar je naar geloven technische toeren mee uithaalt.

Ik ben bang dat 'de informatiebronnen uit de praktijk' bij een andere uitgever beter tot hun recht zouden komen, want de juiste informatie zit er wel in, maar de tijd en de ruimte om er iets goeds van te maken ontbraken blijkbaar. Heel jammer.

Marjan van Elstrand

Luna's erfenis

Julia Butterfly Hill
House of books, Vianen, 2001.
ISBN 90 443 0243 4
Prijs ca. € 15,-

In dit weergalozе bomenboek vertelt de Amerikaanse Julia Butterfly Hill haar ervaringen als 'treesitter' op 69 meter hoogte in een 1000-jarige mammoetboom (Sequoia) in Noord-Californië.

Het is het ongelooflijke, maar waar gebeurde verhaal van een 23-jarige vrouw die zichzelf en deze boom, die zij Luna noemt, belooft alles te zullen doen wat in haar macht ligt om deze met kap bedreigde boom te behouden.

Ongeveer twee jaar leeft zij in een schamele boomhut ondersteund door een grondteam en beleeft allerlei extreme zaken zoals intimidatiepogingen van woedende houthakkers, boze zakenlieden, vervelende journalisten en bedreiging vanuit een helikopter.

Zij overleeft ternauwernood twee strenge winters en zware stormen met orkaankracht.

Indrukwekkend is ook haar geleidelijke oefenen om tenslotte op de top van de boom te staan met losse handen uitgestrekt in de lucht.

Via haar mobiele telefoon, gevoed door zonne-energie, weet zij mensen en media te bewegen en lukt het uiteindelijk zelfs om het houtbedrijf te overtuigen van het belang van deze boom. Uiteindelijk valt de beslissing dat deze oude boom mag blijven staan en een hectare erom heen ongemoeid wordt gelaten.

Het 'boomzitten' is in de V.S. op zich niets nieuws, maar wel bijzonder is de manier waarop Julia dit doet. Zij legt uit waarom en hoe haar zoektocht is in de omgang met haar tegenstanders. Telkens weer kiest zij voor een positieve en liefdevolle aanpak zoals een liefdesliedje zingen in antwoord op iemand die haar uitscheldt.

Dit boek getuigt in eenvoudige en kernachtige taal over de liefde voor bomen en de liefde voor het leven zelf.

Van harte aanbevolen!

Bas Visser

**Jaarverslag
2001**

Het overzicht van de
activiteiten van de
Bomenstichting in 2001 is
voor geïnteresseerden
beschikbaar.
Op verzoek sturen we u
een exemplaar toe.

Bomennieuws

27e jaargang, nummer 2, zomer 2002
ISSN 0166-784 X
Een uitgave van de Bomenstichting te Utrecht

*Beschermvrouwe
Hare Majesteit de Koningin*

Verschijnt 4 X per jaar, oplage: 4500 stuks

Redactie:
Marjan van Elsland
Douwe van der Heij
Maartje Nelemans
Aart de Veer

Eindredactie:
Florentine van Eeghen

Hoofdreductie:
Frank Moens

Vormgeving:
Frank Moens

Aan dit nummer werkten mee:
Nick Gordon, San van der Molen,
Jan Willem Obbing
Ute Sass-Klaassen, Bas Visser

Redactieadres:
Bomenstichting,
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
tel (030) 2303510, fax (030) 231 03 31
e-mail: info@bomenstichting.nl
www.bomenstichting.nl
postbank 2108755

Wilt u een artikel insturen, vraagt u dan eerst de richtlijnen en de mogelijke omvang op bij de hoofdredacteur.
De redactie beslist over de plaatsing.

Advertentie-exploitatie:
Bomenstichting, t.a.v. Frank Moens

Druk:
Van den Berg's Drukkerij - Maarn

Overname van artikelen en berichten na overleg met de redactie.

Gedrukt op Reviva offset 100 grams.

Bomennieuws is voor donateurs van de Bomenstichting gratis.
Donateur wordt u voor:
€ 20,- per jaar, 65+ € 17,50 per jaar.
Bomenvriend voor het leven € 500,-.

Doelstelling Bomenstichting
Onder het motto
'Bomen zijn buitengewoon'
werkt de Bomenstichting aan haar doel:
de zorg en het respect voor bomen te bevorderen.

Bestuur van de Bomenstichting
ir. H.R.F. Schotanus (voorzitter)
ir. W.J.M. Langeveld (secretaris)
mw.drs. S.E.C.O. Goertz (penningmeester)
C.J.M. Denneman
ir. H.M. Heijbroek
M. de Winter

oktober 8

Cursus Naaldbomen

De KNNV afdeling Utrecht organiseert een cursus in het herkennen van naaldbomen. In totaal 8 lesavonden op elke tweede dinsdag van de maand met aansluitend een zaterdag-excursie krijgt u van docent Kees Marsman een zeer uitvoerig overzicht van soorten en variëteiten gepresenteerd.

De cursus wordt gegeven in 'Het Witte Dorpshuis' in de Bilt.

De kosten bedragen € 97,-. Leden van de KNNV betalen € 75,-. Aanmelden moet gebeuren voor 15 september.

Inlichtingen worden verstrekt door Kees Marsman, telefoon 030-2202382

15

Van de hak op de tak

Romke van de Kaa is dit jaar spreker op de jaarlijkse Dierckx-lezing van de Bomenstichting.

Van de Kaa verdeelt zijn tijd tussen de tuin en de tekstverwerker. Hij is zowel kweker als spreker. Daarnaast verzorgt hij een wekelijkse tuinrubriek voor de regionale radio en televisie. Zijn eigenzinnige kijk op tuinieren leidt niet altijd tot instemming, maar wel tot hilariteit.

In zijn verhaal gaat Van de Kaa in op de rage van bolcatalpa's, leilinden en dakplatanen. Onder de noemer 'eigen boom

eerst?' bespreekt hij het gebruik van exoten in tuin en landschap. Verder komt de boom als ecosysteem aan de orde en gaat hij in op het nut van knotwilgen: heeft het nut of is het een vorm van recreatie van de gefrustreerde kantoormens.

De lezing wordt gehouden in Ontmoetingscentrum De Driehoek op 5 minuten loopafstand van het Centraal Station in Utrecht, naast Hoog Catharijne.

De 8e Dierckx-lezing begint om 20.00 uur en de toegang is gratis. Wel dient u zich van te voren bij de Bomenstichting aan te melden.

GEZOCHT

Beheerder van bibliotheek en archief

De Bomenstichting zoekt voor haar kantoor een *vrijwilliger* voor het beheer van bibliotheek en archieven. Enige ervaring met automatiseringsapparatuur is daarvoor vereist. Heeft u minimaal één dag per week de tijd, neemt u dan contact op met Frank Moens, telefoon 030-2303510.

Bomen over 2150

Bovenstaande titel is het thema van een essaywedstrijd over de toekomst van het Nederlandse bos. Bosbouwers, planologen, milieudeskundigen en anderen worden opgeroepen hun visie te geven over hoe het bos over 150 jaar vormgegeven kan zijn en gebruikt zal worden. De 10 beste essays worden uirgegeven als bundel. Bovendien ligt er voor de twee hoofdprijswinnaars een geldbedrag van € 2500 in het verschiet.

'Bomen over 2150' is uitgeschreven door Stichting School van Z.M. Koning Willem III en H.M. Koningin Emma der Nederlanden ter gelegenheid van het 150-jarig jubileum.

Bij de wedstrijd is bewust gekozen voor het jaar 2150. Op die manier is het

mogelijk de huidige bosbouwscenario's zoveel mogelijk los te laren. De jury zal vooral oog hebben voor originaliteit. Futuristische, baanbrekende plannen zijn zeker welkom. Voorwaarde is dat de ideeën in Nederland te realiseren zijn en dat schrijvers minimaal twee voor de bosbouw herkenbare aspecten meenemen.

Inleveren voor 1 augustus a.s.. Spelregels en andere voorwaarden zijn te vinden op www.bomenover2150.nl of door te bellen met de secretaris van de stichting, Pier de Wit (055-3557957).

Rijp & Groen

Arbor Day in Assen, een uniek feest
De Kring Praktiserende Boomverzorgers (KPB) bestaat dit jaar 20 jaar en de viering daarvan begon op zaterdag 13 april met 'Arbor Day'. Het was de eerste keer dat zo'n boomverzorgingsdag in Nederland werd georganiseerd en van mij mag het ieder jaar!

Op het grote, bomenrijke terrein van GZZ, een centrum voor geestelijke gezondheidszorg in Assen, kwamen mensen van bijna veertig bedrijven, adviesbureaus, vakopleidingen en organisaties bij elkaar om een dag aan of voor de bomen te werken. Er was genoeg te doen: snoeien, groeiplaatsonderzoek en -verbetering, boomveiligheidsonderzoek, verplantingen, en het spectaculaire 'uitkleden' van twee (halfdode) bomen 'op de vierkante meter'. Er waren ook lezingen, rondleidingen en demonstraties.

Vakgenoten en boombeheerders waren uitgenodigd om te komen kijken en ook de plaatselijke bevolking was welkom. Hoewel er minder publiek kwam opdagen dan de organisatoren hadden verwacht, waren er toch mensen uit het hele land. Als deze dag bekendheid krijgt, zal de belangstelling zeker groeien, want er was veel te zien en te leren. "Voor ons vakgebied een goede vervanging voor de demodagen op Papendal", hoorde ik iemand zeggen.

Arbor Day was een belevenis voor de zintuigen. Overall waar je keek, waren mensen in en onder bomen aan het werk. Het terrein stond vol bedrijfsauto's en machines in alle kleuren, in de eigen huisstijl, soms ook doorgevoerd in de bedrijfskleding van de medewerkers. Ook neus en oren kregen veel te verwerken: de geur van werkende motorzagen, hoogwerkers, verplantmachines, versnipperaars, compost en houtsnippers; het lawaai van tientallen machines en vrolijke, hardwerkende mensen. Wie even niet werkte was in gesprek met vakgenoten of bezoekers, over het vak natuurlijk. Er werden heel wat telefoontjes en vergaderingen voorkomen, want 'iedereen' was er en had nu eens rustig de tijd om te praten.

De dag diende ook andere doelen, waaronder het bevorderen van de saamhorigheid in het kleine wereldje van de boomverzorging. Voor concurrentie was geen plaats, iedereen kon bij iedereen in de keuken kijken, wat volop gebeurde. Verder waren er opvallend veel jongeren, die dit kennelijk leuker vonden dan de gewone themadagen van de KPB en er graag hun vrije zaterdag aan opofferden. Tot slot zal ook de beheerder van het terrein wel tevreden geweest zijn, want toen het terrein aan het eind van de middag weer groen en stil was, had bijna het hele bomenbestand een onderhoudsbeurt gehad. Maar

voor het zover was, kon de voorzitter van de KPB, Pius Floris, vanaf een flinke berg bomengrond nog een welgemeend dankwoord richten aan organisator Rogier van Dijk en alle deelnemers. Het was een mooie dag.

S stapelgek

Op werkbezoek in de Brabantse gemeente Veghel kregen we te horen dat in het landelijk gebied rondom de gemeente al 25 jaar wordt geruzied over een ruilverkaveling, die binnenkort toch wel doorgevoerd zal worden. Dat betekent vooral dat perceelsgrenzen zullen veranderen en dat alle bomen op die grenzen dus zullen verdwijnen. Achter die ruilverkaveling aan loopt echter de uitvoering van een andere wet, namelijk de reconstructiewet, die de functieverandering van agrarisch gebruik naar meer natuur en recreatie moet begeleiden. Als gevolg van de reconstructiewet worden er weer vroegere elementen in het landschap teruggebracht. De logische gedachte, dat je die ruilverkaveling dan misschien maar beter over kunt slaan schijnt onuitvoerbaar te zijn: ze hebben een verschillende juridische status. Wat een land, wat een land...

V laggen

In de Metro van 25 februari j.l. stond een foto van een jongeman, die in een professionele boomklimmersuitrusting in een boom rustig bezig is met het aanbrengen van een serie vlaggen. Volgens het onderschrift doet hij dat als protest tegen de aanleg van een benzinstation aan de Amsterdamse Spaarndammerdijk, waarvoor een aantal bomen geveld moet worden. Ik ben zo benieuwd wie hij is en ik vind het een leuke actie.

G geldrop heeft alleen hakhout

Geldrop heeft een nieuwe kapvergunningenfolder voor haar bewoners uitgebracht. De intro van de folder luidt als volgt. "Een kapvergunning is een vergunning voor het vellen of doen vellen van hakhout. Hieronder verstaan we een of meerdere bomen die na te zijn geveld opnieuw uit de stronk lopen. Ook een houtwal of een of meerdere bomen worden tot het hakhout gerekend". Leest u het vooral nog eens rustig door. Is me dat lachen!

Marjan van Ehlend

